

RHODOS

Av fil. mag. NILS BERGLUND

Östra medelhavsbackenet har sedan urminnes tider utgjort en av historiens smältdeglar. Här har världsriken uppstått och åter gått under, världskulturer växt fram och brutits mot varandra, folkströmningar mötts i krigisk och fredlig utveckling. Och mitt i detta politiska, ekonomiska och kulturella kraftfält är Rhodos beläget, just i skärningspunkten mellan öst och väst, där handelsvägarna till sjöss drog fram alltsedan förhistorisk tid. Öns strategiska läge är oomtvistbart och visas av den betydelse alla tiders maktsträvare i detta område tillmätt ön — först i våra dagar har dess betydelse i det hänseendet något mattats, även om Rhodos fortfarande räknas som en viktig länk i NATO-försvaret i östra Medelhavet.

Rhodos' äldsta historia är dold i mörker. Om man bortser från sagornas uppgifter om öns äldsta innevånare, kan man konstatera, att de ursprungliga bebyggarna kommit från Mindre Asien och då troligen i första hand från det närbelägna Karien. Men också egyptiska sjöfarare har på ett tidigt stadium nått ön, som även varit besatt av kretensare, vilka omkring år 1500 f. Kr. grundade en stad, där den nuvaran-

de byn Kritinea är belägen, och av fenicier. Av de grekiska stammarna är ackajerna den första, som nått Rhodos. Det torde ha varit omkring år 1400 f. Kr. då de grundat en stad Ackaja, där sedan dorerna byggde Yalysos, och likaså byggde de en borg i Kamiros och förmodligen befästningar även på andra platser på ön. Efter ackajerna följde dorerna och därmed står man på litet säkrare historisk mark.

Den doriska invasionen av Rhodos torde ha ägt rum på 1100-talet f. Kr. Dorerna grundade tre betydande städer på ön: Lindos, Yalysos och Kamiros, och deltog enligt Homeros i det trojanska kriget med nio skepp. Det är första gången rhodierna nämnes som betydelsefulla sjöfarare. Av de tre doriska städerna synes Lindos redan från början tagit ledningen, även om städerna hade full självstyrelse inbördes. Utvecklingen var densamma som i övriga grekiska stadsstater, man gick från oligarki så småningom över till diktatur på 600-talet f. Kr. Men redan långt dessförinnan hade rhodierna, d. v. s. i praktiken lindosborna, gjort sig kända som sjöfarare. Lindos förfogade nämligen över den enda naturliga hamnen på ön och detta medförde, att innevånar-

na i Lindos framför allt kom att ägna sig åt skeppsbyggeri, sjöfart och handel.

Århundradena fram mot 600-talet f. Kr. är i stor sett höljda i dunkel. Herodotos omtalar emellertid, att de tre doriska städerna på Rhodos tillsammans med Kos, Knidos och Halicarnassos bildade ett förbund, den s. k. doriska Hexapolis, vilket visar, att dorerna på Rhodos sökte kontakt med sina stamfränder på de övriga öarna och med dem, som nått Mindre Asiens fastland. Förbundet ställdes under Apollons beskydd och man samlades för överläggningar och kulttjänst vid Triopia nära Knidos. Under denna tid blev Rhodos en makt att räkna med till sjöss och rhodiska skepp befor hela Medelhavet från Egypten till Spanien, vilket inte minst mynt från denna tid funna på Rhodos ger besked om. Från denna tid härstammar också satsen: 10 rhodier = 10 skepp, en sats som visar den betydelse samtiden tillmätte rhodierna som sjöfarare.

700-talet och kanske framför allt 600-talet f. Kr. betydde höjdpunkten för de doriska städerna på Rhodos. Då grundade man kolonier på medelhavskusten alltifrån det nuvarande Rosas i Spanien till Gela på Sicilien och Neapel i Italien samt deltog i grundläggandet av den grekiska kolonin Naukratis i Egypten. Ett livligt handelsutbyte ägde rum under denna tid, när Rhodos alltmer kom att utgöra en transitohamn mellan väst och öst, nord och

syd. Som ett exempel kan nämnas att lerkrus från Kamiros påträffats så långt norrut som i det nuvarande Österrike och söderut i de egyptiska öknarna. Omkring år 600 f. Kr. övergick man i de doriska städerna på Rhodos liksom i de flesta andra grekiska städer till ett slags upplust despotism. Det är de grekiska tyrannväldenas tid. Den mest bekante tyrannen på Rhodos var Kleoboulos på Lindos, som mer än ett halvt sekel innehade makten där fram till 540 f. kr. Det var en klok och framsynt man och hans regering betecknar höjdpunkten för Lindos' utveckling. Kleoboulos själv räknades bland Greklands sju vise. Det är framför allt under hans regim som Lindos blir en stormakt att räkna med till sjöss.

Men på 600-talet f. Kr. hade en ny maktfaktor uppstått i Mindre Asien. Under Kyros erövrade perserna snabbt större delen av detta område och skapade en stormakt. Denna kom snart i konflikt med de grekiska kolonierna på Mindre Asiens ostkust och därmed också med det doriska sexstadsförbundet och på så sätt drogs även Rhodos in i perserkrigen. Det förefaller som om rhodierna med stor ängslan iakttagit utvecklingen. År 491 f. Kr. synes den persiske satrapen Datis i spetsen för en persisk flotta ha närmat sig Rhodos, varvid befolkningen tagit sin tillflykt till sina befästa platser och då framför allt Lindos' akropolis. Emellertid lyckades man få en överenskommelse till stånd

med perserna, som avseglade, och därefter var rhodierna strikt neutrala till efter drabbningarna vid Salamis och Plateae, då man inträdde i det attiska sjöförbundet.

I det peloponnesiska kriget stod man först på Athens sida — egendomligt med tanke på att rhodierna var av doriskt ursprung — men mot slutet av kriget svängde man över till att bistå de segerrika spartanerna. I samband med detta bildades också en konfederation mellan de doriska städerna på Rhodos och Chalki, Telos, Sympi, Karpathos och Nysiros, vilket ytterligare stärkte rhodiernas ställning. I detta läge och med erfarenhet av de plundringar och strandhugg man utsatts för under det peloponnesiska kriget beslöt de tre doriska städerna på Rhodos att gemensamt bygga en ny stad på nordspetsen av ön, ur första hand ur försvarssynpunkt. År 408 f. Kr. började man därför anlägga staden Rhodos och som arkitekt anlätade man Hippodamos från Miletos, som tidigare bl. a. anlagt Pireus. Staden planerades för en befolkning av ungefär 100.000 människor och placerades på nordspetsen av ön, försvarspolitiskt det bästa tänkbara läge. Mycket snart kom Rhodos att bli den dominerande staden på ön och överflyglade sina grundläggare. Den beskrivs som en av antikens vackraste med linjeräta gator och prydd med ca 3.000 statyer, snart centrum för transitohandeln i östra Medelhavet och även en knutpunkt för konst och bildning i området.

Under den ovan relaterade perioden hade städerna på Rhodos liksom de grekiska städerna i övrigt övergått till demokratiskt styrelsesätt och på Rhodos tog man då närmast det atenska som förebild. Under de oroliga tider, som följde på det peloponnesiska kriget, drabbades Rhodos i mitten av 300-talet åter av ett hot från Mindre Asien genom konung Mausollos i Halicarnassos, ett hot, som genom konungens död emellertid avvärjdes. Från ungefär samma tid tog macedonerna under kung Filip och senare hans son Alexander den store ledningen i Grekland och rhodierna ställde sig lojala till den senare i dennes förnyade kamp mot perserna. Efter slaget vid Gaugamela år 331 f. Kr. erbjöd lindsborna Alexander en gantel av guld från Athena Lindias skattkammare.

Även Alexanders välde gick så småningom sin undergång till mötes. Efter hans död uppstod snart strid mellan hans efterträdare, de s. k. diadocherna. Rhodos ställde sig närmast på Egyptens, d. v. s. Ptolemaeos sida mot Syriens härskare Antigonos. Detta resulterade i att den sistnämnde lät sända sin son Demetrios Poliorketes (stadsbetvingaren) mot Rhodos år 305 f. Kr. och därmed utsattes staden Rhodos för den första av de många svåra belägringar den skulle komma att utsättas för.

Demetrios kom med en stor flotta och de för tiden modernast tänkbara belägringsverktyg och utsatte

Rhodos för en fruktansvärt svår belägring. Rhodierna bjöd emellertid ett envist motstånd och när inte ens en gigantisk belägringsmaskin en s. k. helepolis, gjorde önskat resultat, hävde Demetrios belägringen och avseglade från Rhodos. Som en gård av aktning till sina tappra motståndare kvarlämnade han bl. a. just ovannämnda helepolis. I sin glädje över segern lät rhodierna iordningställa en jättestaty föreställande solguden, förfärdigad av skulptören Kares från Lindos och sedermera räknad som ett av världens sju underverk. Troligen har denna jättestaty, som mätte ca 34 m i höjd varit placerad vid hamnen och ha tjänstgjort som ett slags fyr för sjöfarande, en motsvarighet till våra dagars Frihetsgudinna i New Yorks hamn. Men Kolossen på Rhodos fick kort livslängd. År 227 ev. 224 f. Kr. utsattes Rhodos för en svår jordbävning, som helt raserade staden och statyn kom sedan aldrig mer att på nytt uppföras, då oraklet i Delfi avrått från detta.

Staden Rhodos uppbyggdes emellertid på nytt tack vare hjälp från övriga grekiska städer och de närmaste århundradena efter Demetrios' belägring kom att beteckna det antika Rhodos' höjdpunkt. Då utgjorde staden ej blott ett handelspolitiskt utan även ett kulturellt centrum genom den filosof- och vältalighetsskola, som grundats förmodligen där den nuvarande parken Rhodini är belägen.

Under romartiden blev rhodierna

från början en av romarnas främsta bundsförvanter inte minst under det tredje puniska kriget. Men än en gång hotades Rhodos från Mindre Asien. År 88 f. Kr. anfölls Rhodos av den pontiske kungen Mithradates, då romarnas kanske farligaste motståndare, men liksom tidigare Demetrios Poliorketes tvingades även denne till reträtt.

Rhodierna hade egentligen på grund av sin ös utsatta läge och sina handelspolitiska intressen alltid försökt stå neutrala — med mer eller mindre framgång. Under romartiden blev de emellertid tvungna att taga ståndpunkt. Det var under medborgarkrigets dagar i Rom, striden mellan Caesar och Pompejus, som slutade med att den förre gjorde sig till enväldshärskare i Rom. I den situationen slöt Rhodos upp på Caesars sida. Men då Caesar sedan mördades, fortsatte rhodierna sitt stöd till dennes efterträdare Antonius och Octavianus, vilket kom att medföra en katastrof för ön. Caesars mördare under ledning av Cassius, själv liksom Caesar och Cicero en lärjunge till filosof- och vältalighetsskolan i Rhodini på Rhodos, uppträdde i farvattnen och fordrade, att rhodierna skulle utlämna sin flotta och stödja hans strävanden. I annat fall hotade han att intaga ön och förintä dess städer. Alla rhodiska försök till en överenskommelse med Cassius var fruktlösa och efter en långvarig och hård sjödrabbning segrade Cassius, som intog Rhodos år 42 f. Kr. Han

satte också sina hotelser i verket och bortförde praktiskt taget alla konstverk från ön, bl. a. den berömda Laokoongruppen från Lindos och apollonvagnen från Kamiros, numera förvarad på San Marcoplat-sen i Venedig.

Detta blev mer eller mindre slutpunkten för det antika Rhodos, som egentligen aldrig hämtade sig från Cassius' anfall. Dess betydelse till sjöss, framför allt handelspolitiskt, övertogs av ön Delos och så småningom uppslukades ön alltmer av det romerska världsriket för att så på 300-talet e. Kr. utses som medelpunkt i den s. k. provincia insularum av kejsar Diocletianus.

Under hela denna period användes Rhodos som semester mål för förmögna romare dels på grund av sitt utomordentliga klimat, dels på grund av de hälsokällor, som redan då fanns vid Kalithea, endast några få km från staden Rhodos. Under denna tid kom också kristendomen till ön. Enligt apostlagärningarna skall Paulus under sin tredje missionsresa år 51 e. Kr. också ha besökt Rhodos. Om det är han själv eller någon av hans lärjungar, som börjat predika kristendom på ön, är oklart men att de första kristna här som annorstädes utsattes för förföljelser är konstaterat. Många tog sin tillflykt till bergen och framför allt den gamla staden Yalysos' akropolis, där de levde som eremiter. Sedan dess fick berget sitt nuvarande namn Philerimos, vilket betyder "vän av ensamheten".

När det romerska riket sönderföll i två delar kom Rhodos att lyda under den östliga delen, d. v. s. det s. k. byzantinska väldet. Denna tid har lämnat åtskilliga spår inte minst vad gäller konsten på Rhodos. Det var oroliga och svårbemästrade tider och Rhodos låg alltför långt ifrån det alltmer sönderfallande världets centrum, Konstantinopel, för att på allvar kunna försvaras. Därför utsattes ön också för den ena invasionen efter den andra under seklens lopp, av syrier, saracener, seldsjuker och så småningom av venetianare och genuesare. Mest beaktant är kanske den syriska erövringen 654 e. Kr. Då bortfördes nämligen resterna av Kolossen på Rhodos till det inre av Mindre Asien, såldes där och försvann spårlöst.

Det byzantinska riket höll alltmer på att upplösas. Striden om hegemonin i östra Medelhavet stod i allt högre grad mellan kejsardömet, Venedig och Genua samt diverse piratvälden, som också tidvis ockuperade Rhodos. Så stod förhållandena, när korstågen bröt in. Sedan korsriddarna måst lämna Det heliga landet i slutet av 1200-talet e. Kr. tog man först sin tillflykt till Cypern, där man byggde en stark befästning i Limassol, men 1306 avseglade man mot Rhodos. Det var en av de kristna riddarordnarna, johanniterriddarna detta gällde, ursprungligen en rent humanitär orden, som så småningom kom att ombildas även i krigiskt syfte.

Efter att från Philerimosberget

ha inlett belägringen mot staden Rhodos gjorde sig johanniterriddarna till herrar på ön och över staden i mitten av augusti 1309 och därmed börjar en helt ny epok i Rhodos' historia. Under två sekel regerade korsriddarna på ön, vilket avsatte åtskilliga spår inte minst kulturellt sett. Omedelbart efter det man tagit ön i besittning påbörjades de väldiga befästningsverk runt staden Rhodos, som fortfarande hör till de märkligaste medeltida befästningar man känner till. Tack vare schismen mellan den andra stora korsriddarorden, Tempelherreorden, och den franske kungen Filip IV, som resulterade i att påven måste upplösa Tempelherreorden, tillföll åtskilligt av denna ordens rikedomar johanniterriddarna. Dessa medel använde johanniterna till att skapa befästningar inte blott på Rhodos, där man anlade borgar runt om på ön t. ex. på Lindos' akropolis, vid Archangelos, Monolithos, Castellos och Philerimos utan även på Mindre Asiens fastland, där den mest bekanta är borgen i Halikarnassos. Till denna användes bl. a. sten av kung Mausollos berömda gravmonument, ett av antikens sju underverk.

Under den alltmer skärpta situationen mellan muselmaner, framför allt turkar, och kristna i östra Medelhavet kom Rhodos att intaga en nyckelposition. Detta gällde framför allt sedan turkarna 1453 erövrat Konstantinopel. I och med detta utgjorde Rhodos ett bålverk för kris-

tendom och väst mot islam och öst, handelspolitiskt som en transitohamn för varor från Frankrike mot östern och vice versa, militärpolitiskt som en flottbas för de kristna, ett ständigt hot mot den färska turkiska stormakten, som även kände sina handelsförbindelser med Egypten hotade på grund av den rhodiska korsriddarflottan. Efter flerfaldiga skärmytslingar kom det första allvarliga turkiska angreppet på Rhodos 1480 under sultan Muhammed II, Konstantinopels besegrare. Den dåvarande stormästaren Pierre d'Aubusson lyckades emellertid slå tillbaka turkarna och under de närmast följande decennierna gjorde d'Aubusson och hans efterträdare Emery d'Amboise och Philippe Villiers de l'Isle Adam Rhodos till en av Europas bäst befästa städer.

Det blev den sistnämnde, som fick utstå det sista stormanloppet från turkisk sida. Den stormakt, som Muhammed II grundat, hade ytterligare utbyggts av hans sonson Selim och från 1520 av dennes son Soliman II, som bl. a. intagit Belgrad och större delen av Balkanhalvön, när han 1522 vände sig mot Rhodos. Tillfället var väl valt. De kristna stormakterna, det habsburgska kejsardömet under Karl V och Frankrike under Frans I, var invecklade i en svår inbördes kamp och kunde knappast tänkas lämna korsriddarna sitt stöd. Trots att de lämnades åt sig själva, uthärdade johanniterna dock ett halvt års belägring och var ytterst nära att även

denna gång tvinga turkarna tillbaka. Men bristen på proviant och vatten samt de sjukdomar, som börjat drabba framför allt den civila befolkningen tvingade dem till sist att stryka flagg och nyårsdagen 1523 lämnade korsriddarna med 4.000 av den inhemska befolkningen Rhodos för att som första anhalt angöra Kreta. År 1530 fick man emellertid av kejsar Karl V — kanske på grund av dennes dåliga samvete för sin insats i striden om Rhodos — Malta, där orden sedan dväljts genom seklena för att så småningom återgå till sitt ursprungliga syfte, en rent humanitär insats.

För Rhodos innebar den turkiska ockupationen, liksom för Grekland i övrigt, ett steg ur historien för åtskilliga sekler framåt. I stort sett fick grekerna emellertid fortsätta sitt liv utan större inblandning från turkarnas sida. På Rhodos förbjöds man emellertid att bo innanför stadsmurarna, som snabbt restaurerades av turkarna. Däremot fick man arbeta där och gärna bosätta sig i omedelbar anslutning till desamma. En allmän herrefolkmentalitet från turkarnas sida gentemot de besegrade och undertryckta kristna var givetvis ofrånkomlig men ledde ej till sådana fanatiska motsättningar som på andra ställen i det turkdominerade området, och senast tagit sådana groteska former på Cypern.

I nära 400 år förblev Rhodos under turkisk överhöghet. Den grekiska revolutionen och frigörelsen

1830 kom ej Rhodos vid, även om den grekiska centralregeringen konsekvent arbetade för ett återupplivande av det gamla Hellas. 1912 fick rhodierna emellertid nya herرار. Då hade turkar och italienare råkat i krig med varandra i Nordafrika och närmast som en avledningsmanöver passade italienarna på att erövra Rhodos och de övriga öarna inom de s. k. Dodecaneserna. Från början utlovade italienarna, att öarna skulle få återvända till moderlandet Grekland, men efter Greklands misslyckade expedition i Mindre Asien efter första världskriget, det s. k. Smyrnaäventyret, var det inte tal om något dylikt. I stället försökte italienarna på allt sätt att italianisera öarna och inlemma dem i det kommande italienska medelhavsimperiet. Detta blev speciellt märkbart efter Mussolinis och fascismens maktövertagande.

Italienarna lade ner fantastiska summor på att förbättra vägväsendet — detta framför allt för att locka turister till Rhodos, som man ämnade göra till ett verkligt semesterparadis — på att bygga nya ändamålsenliga administrationsbyggnader och luftiga, tilldragande affärs- och bostadskvarter samt slutligen på att på allt sätt utforska och rekonstruera det antika Rhodos, det sistnämnda på gott och ont. Allt detta gäller likaledes italienarnas administration på de övriga Tolyöarna. Perioden blev kritisk för grekerna på Rhodos, då italienarna un-

dertryckte allt grekiskt. Men Mussolinis stolta planer på att skapa ett nytt Imperium Romanum grusades skändligt av andra världskriget och sedan Italien 1943 dragit sig ur spelet, intogs Rhodos av tyskarna — praktiskt taget de enda strider, som ägde rum på ön under detta krig — och dessa innehade Rhodos och Tolvoärna till maj 1945, då administrationen övertogs av engelsmännen. I mars 1947 var emellertid tiden mogen för att öarna skulle återlämnas till Grekland. Bekräftelsen på detta ägde rum vid en högtidlig ceremoni på Philerimosberget den 7 mars 1948, då kung Paul av Grekland officiellt bekräftade, att öarna återvänt till det grekiska moderlandet.

Sedan den tidpunkten är Rhodos åter grekiskt. Men ön intar ändå på sitt sätt en särställning i den grekiska staten. Dels åtnjuter man ett visst mått av självstyrelse under en ståthållare eller profet, som tillser att den dodecanesiska ögruppens intressen tillvaratas även i förhållande till moderlandet, dels har man fortfarande en viss tullfrihet, något som går tillbaka på de privilegier Rhodos åtnjöt redan under antiken och som medför att vissa varor är oerhört mycket billigare på Rhodos än på fastlandet. Dessa särbestämmelser fastslogs att gälla för femton år men i den mycket labila situation, som råder i dagens Grekland, förefaller det som om Rhodos och Tolvoärna i varje fall tills vidare skulle få behålla de fördelar man

erhöll efter andra världskriget.

Trots sin särställning i det grekiska kungariket deltar emellertid Rhodos och de övriga Tolvoärna i den grekiska folkrepresentationen. Grekernas ombytliga och lättrörliga sinne kommer inte minst till uttryck vid parlamentsvalen. Vid höstvalen 1963 glömde man i stor utsträckning sin tidigare idol och Rhodos välgörare Konstantin Karamanlis och gick över till hans främste motståndare Jorgo Papandreou, som i februarivalen 1964 erhöll absolut majoritet i det grekiska parlamentet mycket tack vare sitt löfte om stora sociala reformer. Valet avspeglar också i stort sett rhodiernas politiska inställning f. n. Papandreous liberala centerparti är det populäraste i skrivande stund. Egenomligt nog existerar inget socialdemokratiskt parti i Grekland, däremot ett vänsterradikalt parti, EDA, som egentligen endast är ett kamouflerat kommunistparti. Kommunistpartiet är sedan inbördeskriget, som slutade 1949, helt förbjudet i Grekland. EDA gick kraftigt tillbaka i de senaste valen, även på Rhodos, trots att befolkningen på många platser lever i den största fattigdom. På Rhodos fick partiet endast majoritet i ett par av de mindre byarna.

En viss motsättning råder på Rhodos mellan provinsregeringen, företrädd av prefekten, och stadsstyrelsen i vars spets borgmästaren står och som ungefär motsvarar en svensk stads magistrat. Den tredje

av de inflytelserikaste männen på Rhodos är ärkebiskopen, enär kyrkan här liksom i Grekland f. ö. in-tar en mycket stark position. I byarna på landsbygden kan man lugnt säga, att det är borgmästaren och prästen, som är de bestämmande.

Det sociala livet på Rhodos är ur västeuropeisk synvinkel lika efter-blivet som i Grekland i övrigt. Familjen står i centrum och det anses självklart, att familjen tar hand om sina gamla och sjuka. Männen arbetar för att få ihop till sina döttrars respektive systrars hemgift och familjesammanhållningen är oerhörd stark. Skolväsendet håller på att utbyggas. I åtskilliga byar finns nu en skola. Under den turkiska tiden fanns den viktigaste och äldsta skolan i Lindos och numera finns i staden Rhodos en fullt utbildad skola med gymnasium. När italienarna var herrar på ön, förbjöds grekiskan som undervisningsspråk i skolorna, men prästerna meddelade barnen undervisning i hemlighet och så blev språket en av de viktigaste sammanhållande länkarna för grekerna på Rhodos under denna tid.

Befolkningen uppgår f. n. till ca 60.000 människor, varav ca 4.000 turkar och lika många italienare. Redan dessa siffror gör det förståeligt, att en situation liknande den på Cypern knappast kan uppstå. Snarast kan man karakterisera förhållandet mellan de olika befolkningsgrupperna som skäligen neutralt. Man tolererar varandra men

önskar ej umgås och hyser inga sympatier för varandra. För den skull inlåter man sig dock ej på handgripligheter. I åtskilliga byar på Rhodos lever greker och turkar sida vid sida men ännu finns några rent turkiska byar bevarade på ön. Den mest typiska bland dessa är Asgourou några km sydost om staden Rhodos.

Större delen av befolkningen på ön livnar sig av jordbruk och fruktodling. Några industrier att tala om existerar knappast. I staden Rhodos kompletteras bilden av en mängd hantverkare, affärsidkare av skilda slag samt under turistsäsongen av hotell- och restaurantfolk. Liksom redan i antiken har ju Rhodos i våra dagar blivit känt som en turist- och semesterort.

Det som framför allt romarna en gång i tiden började skapa, som italienarna sökte bygga vidare på, det har grekerna lyckats med tack vare Marshallhjälpen och regeringen Karamanlis' framsynthet i detta avseende — att av Rhodos skapa en turistattraktion, som kan konkurrera med de flesta andra i Medelhavsområdet. Så spelar den lilla ön mellan öst och väst fortfarande sin betydelsefulla roll för förståendet av skeendet och utvecklingen i ett av de kanske mest spänningsladdade områdena i dagens värld, ett område där gammalt bryts mot nytt, där gamla stormakter söker skapa sig en ny position och där nya stater söker vinna stabilisering och säkerhet.